

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-115>

УДК 658.5

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНОЮ БЕЗПЕКОЮ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

A COMPREHENSIVE APPROACH TO THE MANAGEMENT OF RESOURCE SECURITY IN CONDITIONS OF UNCERTAINTY

Вараксіна Олена Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1351-6578>

Куць Анатолій Юрійович

здобувач магістратури,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6526-052X>

Шийко Євгеній Юрійович

здобувач магістратури,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8513-5003>

Varaksina Olena, Kuts Anatoly, Shyko Yevhenii
Poltava State Agrarian University

Стаття присвячена актуальним питанням управління ресурсною безпекою підприємства. Визначено важливу роль ресурсної безпеки у діяльності господарюючого суб'єкта, оскільки питання ефективного управління ресурсами стають ключовими для забезпечення стабільності бізнесу. Розкрито сутнісну характеристику та значення основних етапів управління ресурсами підприємства, кожен з яких взаємопов'язаний та потребує чіткого планування і координації для досягнення ресурсної безпеки та стійкого розвитку підприємства. Досягнення ефективності в цьому напрямі дозволяє підприємствам не лише зберігати свої позиції, а й зміцнювати конкурентні переваги. Підкреслено важливість комплексного підходу до проблематики ресурсної безпеки, який включає диверсифікацію джерел ресурсів, впровадження інноваційних технологій та системи моніторингу, що дозволить підприємствам знижувати залежність від окремих постачальників та підвищувати ефективність використання обмежених ресурсів.

Ключові слова: ресурсна безпека, комплексний підхід, ресурси, ефективність управління ресурсами.

It is noted that the main content of enterprise resource security management is preventive in nature, and the main criteria for assessing its effectiveness are: ensuring stable operation of the enterprise; preservation of financial, intangible and tangible assets; prevention of crises associated with the action of external and internal factors. The article identifies an important role in the activities of an enterprise, and its importance is constantly growing, as the issues of effective resource management are becoming key to ensuring business stability. Achieving efficiency in this area allows companies not only to maintain their positions but also to strengthen their competitive advantages. The article reveals the essential characteristics and significance of the main stages of enterprise resource management, each of which is interconnected and requires clear planning and coordination to achieve resource security and sustainable development of an enterprise. Among the main stages of enterprise resource management are the processes of formation, use and reproduction. Each of these stages is interrelated and requires clear planning and coordination. Management decisions at each stage should be aligned with the long-term goals of the enterprise to ensure its resource security and sustainable development. It is important to emphasize the interconnection between the company's resources and its performance. It is the interconnection and interdependence of the components of financial and production resources, their forecasting, formation and use that determine the level of resource security of an enterprise. Management of the enterprise's resource security involves diversification of resource sources,

introduction of innovative technologies and monitoring systems, which reduces dependence on individual suppliers and increases the efficiency of using limited resources. An integrated approach that covers technical, financial and organizational aspects ensures adaptation to the changing business environment and contributes to the sustainable development of enterprises. As a result, effective resource security management not only improves operational efficiency but also creates the basis for long-term growth and competitiveness in today's dynamic environment. An integrated approach that covers technical, financial and organizational aspects ensures adaptation to the changing business environment and contributes to the sustainable development of enterprises. As a result, effective resource security management not only improves operational efficiency, but also creates the basis for long-term growth and competitiveness in today's dynamic environment. Thus, resource security is the basis for the successful operation and development of business entities.

Keywords: resource security, integrated approach, resources, efficiency of resource management.

Постановка проблеми. Зростання конкуренції, нестабільність ринкових умов, підвищена залежність від зовнішніх джерел сировини та енергії, а також екологічні загрози створюють нові виклики для функціонування підприємства в ринковому середовищі. Однією з основних загроз є нестабільність постачання сировини, енергії та інших ключових ресурсів, що створює додатковий тиск на підприємства та знижує їх операційну ефективність. Багато організацій не мають чітких стратегій щодо захисту власних ресурсів, що призводить до їх розтрат, нерационального використання та збільшення загальних витрат. Крім того, відсутність інноваційних підходів до управління ресурсами, таких як цифровізація процесів або впровадження «зелених» технологій, послаблює конкурентні позиції підприємств. У цьому контексті виникає необхідність дослідження та розробки нових підходів до управління ресурсною безпекою, що дозволяють забезпечити стабільність виробничих процесів, знизити витрати та підвищити рівень адаптивності підприємств до змінних умов зовнішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало науковців, таких як: Бланк І. А., Ваганова Л. В., Волощук Л. О., Грунін О. А., Гусєв В. С., Козаченко А. В., Кузенко Т. Б., Купчак Б. Ф., Покропивний С. Ф. визначають економічну безпеку з точки зору ресурсного підходу, акцентуючи увагу на ресурсній складовій економічної безпеки. Проте, не всі дослідники вважають ресурсну безпеку функціональною складовою економічної безпеки підприємства, а у межах сучасних досліджень ресурсної безпеки підприємства зберігаються різні підходи та акценти, що відображають багатогранність і складність проблематики, а також необхідність подальших досліджень у цій галузі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження ресурсної безпеки підприємства вимагає глибокого розуміння базових етапів управління та

обґрунтування необхідності інтегрованого підходу. Це включає аналіз ресурсного потенціалу, оцінку ризиків і загроз, що можуть негативно вплинути на стабільність підприємства, а також розробку систем моніторингу і контролю для оперативного реагування. Виважені управлінські рішення вимагають впровадження багаторівневої структури управління, де кожен рівень націлений на забезпечення ресурсної стійкості в різних аспектах діяльності підприємства, включаючи фінансову, виробничу та кадрову безпеку. Інтегрований підхід сприятиме не лише адаптації підприємства до поточних викликів, але й забезпечить довгостроковий розвиток через оптимізацію використання ресурсів та підвищення ефективності управлінських процесів.

Метою статті є обґрунтування сутнісних характеристик ключових етапів управління ресурсами підприємства, виділення ресурсної безпеки як важливої складової економічної безпеки та визначення основних напрямів її забезпечення з урахуванням сучасних економічних викликів. Ресурсна безпека розглядається як критично важливий елемент загальної економічної стійкості підприємства, що є необхідним для адаптації до швидкозмінного глобального середовища та ефективного використання наявних корпоративних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Ресурсна складова економічної безпеки є ключовим елементом у діяльності підприємств, і її значення постійно зростає. Щороку все більше уваги приділяється питанням ефективного управління ресурсами для забезпечення стабільності бізнесу. Важливим аспектом цього є підтримка конкурентоспроможності продукції та послуг на ринку, що вимагає постійної оптимізації використання ресурсів. Ефективність у цьому напрямку дозволяє підприємствам не лише зберігати позиції, але й підвищувати свою конкурентну перевагу. Таким чином, ресурсна безпека

є основою успішного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

Авторами [1] підкреслюється важливість ресурсної безпеки для теорії та практики економічного розвитку. Зокрема, ними визначено, що все більше людей проживає в країнах із дефіцитом біоемності та з доходом нижче середнього, який перешкоджає здатності цих економік конкурувати за необхідні ресурси на світовому ринку. Зазначена тенденція, на думку авторів, не тільки руйнує можливості для підтримки прогресу, але й усуває шанси на викорінення бідності, ситуації, яку називають «екологічною пасткою бідності» [1].

З точки зору науковців [2] ресурсна безпека – це «комплексна характеристика ефективності використання фінансово-виробничих ресурсів суб'єкта господарювання у розрізі їх складових (матеріальних та трудових ресурсів, основних фондів, фінансових ресурсів), які відображають ефективність функціонування суб'єкта господарювання, гарантує стабільний процес формування показників витрат та доходів підприємства і при тому підтримує оптимальну структуру активів підприємства та

джерел їх формування й сприяє подальшому розвитку суб'єкта господарювання» [2, с. 173].

Провівши аналіз наукових праць можна наголосити, що основний зміст управління ресурсною безпекою підприємства полягає в попереджальному характері, а основними критеріями оцінки його ефективності є:

- забезпечення стабільної роботи підприємства;
- фінансових, нематеріальних і матеріальних цінностей;
- попередження кризових ситуацій, пов'язаних з дією зовнішніх і внутрішніх факторів [3; 4].

Таким чином, можемо стверджувати, що чимало українських науковців у своїх працях однакові в тому, що ресурсна безпека є багатокомпонентною і критично важливою для успіху підприємства. Вона включає не лише фізичні ресурси, але й управління ними, що забезпечує стійкість до впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків. Управління ресурсною безпекою підприємства є складним процесом прийняття і реалізації управлінських рішень (рис. 1).

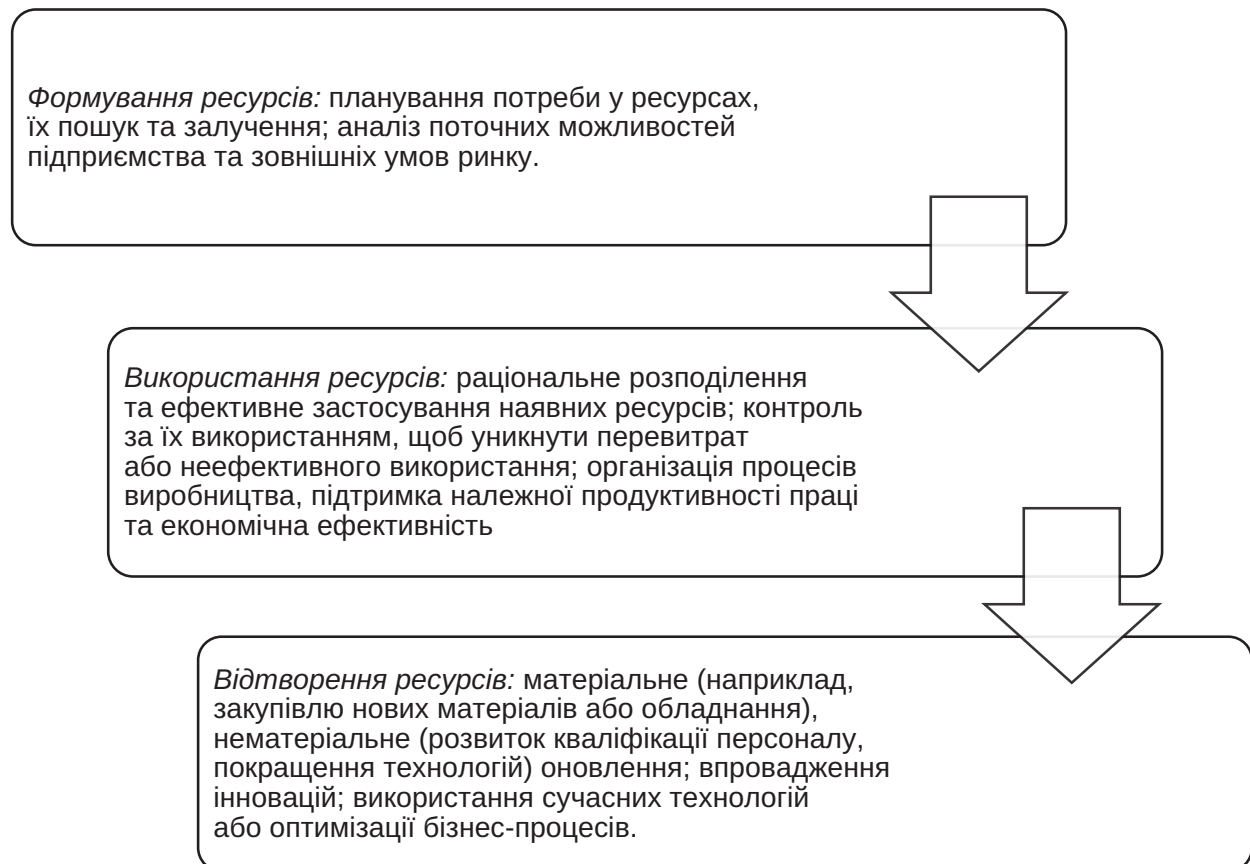

Рис. 1. Сутнісна характеристика основних етапів управління ресурсами підприємства

Серед основних етапів управління ресурсами підприємства можна виділити процеси формування, використання та відтворення. Кожен з цих етапів взаємопов'язаний і вимагає чіткого планування та координації. Управлінські рішення на кожному з етапів мають бути узгоджені з довгостроковими цілями підприємства для забезпечення його ресурсної безпеки і стабільного розвитку. Така діяльність забезпечує не тільки підтримку поточної операційної діяльності, але й створює базу для майбутнього розвитку, що є критичним для тривалого успіху підприємства.

Формування ресурсної безпеки підприємства у сучасному динамічному бізнес-середовищі є складним процесом через низку викликів, з якими організації стикаються:

- висока конкуренція: зростаюча глобалізація ринків підвищує рівень конкуренції, тому підприємства мають не лише забезпечувати доступ до ресурсів, але й оптимізувати їхнє використання, щоб зберегти конкурентоспроможність;

- нестабільність ринків: економічні, політичні та соціальні кризи можуть призвести до змін у доступності ресурсів та вартості, що впливає на планування та прогнозування [5];

- цінові коливання: коливання цін на сировину, енергоносії та інші ключові ресурси можуть значно підвищують витрати підприємства, змушуючи її швидко адаптувати стратегії постачання;

- екологічні виклики: підприємства стикаються з дедалі суворішими екологічними стандартами та вимогами, що потребує інвестування в екологічні технології та практики збереження ресурсів;

- технологічні зміни: швидкий розвиток нових технологій може змінювати попит на певні види ресурсів, що змушує підприємства перебудовувати процеси й оптимізувати інвестиції;

- дефіцит кваліфікованих кадрів: людські ресурси відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування підприємства, проблема браку кваліфікованих фахівців може суттєво вплинути на продуктивність;

- кіберзагрози: з розвитком цифрових технологій підприємства стикаються з загрозою втрати або пошкодження даних, що також можна вважати важливим ресурсом у сучасному світі [5];

- геополітичні ризики: конфлікти та санкції між країнами суттєво обмежити доступ до ключових ресурсів, що ускладнює функціонування компаній на глобальних ринках;

- зміни в регулюванні законів: законодавчі зміни в оподаткуванні, екологічних стандартах чи вимогах до праці створюють додаткове навантаження на підприємства, що вимагає від них гнучкості в управлінні ресурсами;

- інформаційні переваги: надмірна кількість даних і постійне оновлення інформації ускладнюють процес прийняття рішень і можуть призвести до неефективного управління ресурсами [5];

- фінансові ризики: нестабільність фінансових ринків вкрай ускладнює залучення інвестицій або кредитування для забезпечення необхідних ресурсів;

- соціальні тенденції: зміна очікувань споживачів та зростання попиту на соціально відповідальні продукти змушують компанії підприємства переорієнтувати свої стратегії постачання та використання ресурсів;

- інноваційні вимоги: в умовах швидких змін на ринку, підприємства повинні інвестувати в інновації для збереження своєї конкурентної позиції, що створює додатковий тиск на ресурси;

- енергетична криза: зростання вартості енергії або труднощі з її постачанням впливають на операційну ефективність підприємств;

- потреба в сталому розвитку: сучасні компанії змушені дотримуватися принципів сталого розвитку, що потребує значних інвестицій у нові технології та процеси, спрямовані на збереження ресурсів і мінімізацію негативного впливу на довкілля.

Кожен із цих викликів змушує підприємства бути гнучкими, швидко адаптуватися до змін і активно інвестувати в інновації та нові підходи до управління ресурсами.

Ресурсна безпека підприємства значною мірою формується і одночасно залежить від потреб виробництва, яке спрямоване, в першу чергу, на отримання економічних вигод у майбутньому. Важливим є наголосити на взаємозв'язку ресурсів підприємства та результатів його діяльності. Саме взаємозв'язок та взаємозалежність складових фінансово-виробничих ресурсів, їх прогнозування, формування та використання, обумовлюють рівень ресурсної безпеки підприємства [2, с. 173].

Постійне зростання цін на енергоресурси та їх обмежена доступність ставлять підприємства перед необхідністю пошуку нових шляхів підвищення ефективності управління ними. Важливим аспектом у цьому процесі є диверсифікація джерел енергії, що передбачає активне використання відновлюваних ресурсів, таких як сонячна, вітрова або

біоенергія, що дозволить підприємствам зменшити свою залежність від нестабільних глобальних ринків традиційних енергоносіїв. Крім того, адаптація стратегій управління ресурсами, зокрема впровадження гнучких моделей планування та прогнозування, допоможе підприємствам швидше реагувати на зовнішні виклики та мінімізувати ризики, пов'язані з енергетичною кризою. Інвестиції в дослідження та розробки є ключовим елементом для впровадження інновацій у сфері енергоефективності, що сприятиме зниженню витрат і підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Важливу роль також відіграє розвиток сучасних систем моніторингу та контролю за споживанням ресурсів, які дозволяють точно оцінювати витрати, вчасно виявляти потенційні проблеми і впроваджувати відповідні коригувальні заходи. Загалом, ефективне управління ресурсною безпекою вимагає інтегрованого підходу, що включає технічні, фінансові та організаційні аспекти для забезпечення стабільної роботи підприємств та їх довгострокового розвитку.

Висновки. Отже, управління ресурсною безпекою є ключовою умовою стабільної

діяльності підприємств в умовах глобальних економічних та геополітичних змін. Оптимізація використання ресурсів сприяє підвищенню конкурентоспроможності, зменшенню витрат та стійкості до зовнішніх ризиків. Управління ресурсною безпекою підприємства передбачає диверсифікацію джерел ресурсів, впровадження інноваційних технологій та систем моніторингу, що знижує залежність від окремих постачальників і підвищує ефективність використання обмежених ресурсів. Комплексний підхід, який охоплює технічні, фінансові та організаційні аспекти, забезпечує адаптацію до змінюваного бізнес-середовища та сприяє стабільному розвитку підприємств. В результаті, ефективне управління ресурсною безпекою не лише підвищує оперативну ефективність, а й створює основу для довгострокового зростання та конкурентоспроможності в сучасному динамічному середовищі. Актуальним напрямом є розробка моделей ризик-менеджменту для підприємств різних галузей, що дозволить покращити механізми моніторингу ресурсних потоків і підвищити здатність підприємств швидко реагувати на коливання ринкових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Wackernagel M., Hanscom L., Jayasinghe P. The importance of resource security for poverty eradication. *Nature Sustainability*. 2021. Vol. 4. P. 731–738.
2. Рзаєв Г.І., Няйко С.М. Ресурсна безпека підприємства та обґрунтування аналітичних процедур її підтримки в економічному аналізі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 6(1). С. 172–175.
3. Ваганова Л.В. Принципи побудови концепції забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 2. С. 211–213.
4. Вовк Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2011. Вип. 1(4).
5. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyyrvr.pdf>
6. Зубко Т. Л. Економічна безпека підприємства: виклики XXI сторіччя: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 420 с.

REFERENCES:

1. Wackernagel M., Hanscom L., Jayasinghe P. (2021) The importance of resource security for poverty eradication. *Nature Sustainability*. vol. 4. P.731–738.
2. Rzaev G.I., Nyaiiko S.M. (2017) Resursna bezpeka pidpriemstva ta obgruntuvannia analitychnykh protsedur yii pidtrymky v ekonomichnomu analizi [Resource security of the enterprise and justification of analytical procedures for its support in economic analysis]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*. no. 6 (1). pp. 172–175.
3. Vaganova L.V. (2011) Pryntsypy pobudovy kontseptsii zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Principles of construction of the concept of ensuring the economic security of the enterprise]. *Bulletin of ZHTU*, vol. 2. С. 211–213.
4. Vovk Yu. (2011) Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm upravlinnia ratsionalnym vykorystanniam resursiv [Organizational and economic mechanism of managing the rational use of resources]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava* [Socio-economic problems and the state]. (electronic journal), vol. 1 (4). Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyyrvr.pdf>
5. Zubko T. L. (2021) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: vyklyky XXI storichchia: monohrafiia* [Economic security of the enterprise: challenges of the 21st century: monograph]. Kyiv: Kyiv. national trade and economy university. (in Ukrainian).